

АРХІТЕКТУРА

УДК 711.57

DOI: 10.15587/2313-8416.2017.95628

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖІ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У СТРУКТУРІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ОКРУГІВ© **І. О. Мерилова**

У дослідженні розглядаються основні напрями розвитку мережі позашкільних навчальних закладів. Сформовані пропозиції удосконалення мережі позашкільних установ в структурі територіальних освітніх округів. Встановлено, що перспективний розвиток мережі закладів освіти здійснюється на основі груп архітектурно-містобудівних принципів серед яких особливо вагомими для формування мережі закладів позашкільної освіти є доступність, гнучкість, кооперування та блокування територій закладів освіти

Ключові слова: мережа позашкільних закладів освіти, освітній округ, архітектурно-містобудівні принципи

1. Вступ

Актуальність реформування існуючих раніше форм і методів позашкільної роботи в якісно нову систему позашкільної освіти та виховання дітей та учнівської молоді обумовлена рядом обставин. На сьогоднішній день чинним законодавством передбачається створення загальноосвітніх навчальних установ різних типів і форм власності. Позашкільний навчально-виховний заклад може співпрацювати з іншими навчально-виховними закладами та організувати роботу своїх творчих об'єднань у приміщеннях загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних училищ, навчально-виробничих комбінатів, підприємств, організацій, вищих навчальних закладів, наукових установ, за місцем проживання дітей та юнацтва відповідно до укладених угод із зазначеними закладами [1, 2]. Ці законодавчі положення щодо організації позашкільної діяльності принципово змінюють підходи до формування мережі позашкільних установ.

В дослідженні запропонована модель формування мережі закладів позашкільної освіти в структурі територіальних освітніх округів, як одного з ефективних напрямів модернізації освітньої мережі.

2. Літературний огляд

Існує ряд наукових досліджень, в яких розглядаються питання формування освітньої мережі в структурі територіальних освітніх округів: Ковальської Г. Л. [3], Осадчого І. Г. [4], Тишкевич О. П. [5].

В дослідженні Ковальської Г. Л. було комплексно розглянуто проблеми організації мережі дошкі-

льних та загальноосвітніх навчальних закладів в структурі територіальних округів. Автором сформовані науково-методичні засади та планувальні прийоми містобудівного розвитку мережі дошкільних і загальноосвітніх шкіл. Доктор педагогічних наук Осадчий І. Г. досліджував загальну середню освіту з точки зору педагогічних чинників. В роботі зазначалося, що всі навчальні заклади та освітні установи створюють інституційне освітнє середовище для учня. Автором були сформовані теоретичні та практичні спрямування розвитку системи загальної середньої освіти сільської місцевості. В дослідженні Тишкевич О. П. розглядається принцип доцільності формування сільських шкіл в структурі територіальних освітніх округів.

Разом з тим формування мережі установ позашкільної освіти в структурі територіальних освітніх округів не досліджувалось. В даному дослідженні представлено теоретичну модель організації мережі позашкільних навчальних закладів.

3. Мета та задачі дослідження

Метою дослідження є формування моделі мережі закладів позашкільної освіти в структурі територіальних освітніх округів.

Для досягнення мети були поставлені наступні задачі:

1. Визначити основні архітектурно-містобудівні принципи формування мережі позашкільної освіти.

2. Визначити особливості формування мережі закладів позашкільної освіти для різних містобудівних умов.

4. Формування мережі позашкільної освіти в структурі територіальних освітніх округів

Для реалізації нової містобудівної концепції формування мережі позашкільних установ в структурі територіальних освітніх округів, на основі узагальнення вітчизняного та зарубіжного [6] досвіду та аналізу наукових робіт в дослідженні пропонуються наступні архітектурно-містобудівні принципи:

– **принцип доступності** потребує встановлення нових радіусів обслуговування для позашкільних установ;

– **принцип типізації** позашкільних установ дає можливість поєднання традиційних позашкільних установ з новими формами позашкільної освіти;

– **принцип кооперування та блокування** територій закладів позашкільної освіти з іншими освітніми установами в структурі громадського обслуговування;

– **принцип інтеграції** позашкільного навчального закладу в освітнє середовище в структурі територіально-освітніх округів;

– **принцип гнучкості** припускає можливість трансформації мережі згідно змін в соціальних, демографічних, економічних чи педагогічних чинниках;

– **принцип збереження навколишнього середовища** за допомогою впровадження санітарно-гігієнічних умов в закладах позашкільної освіти, використання альтернативних джерел енергії та будівництва закладів позашкільної освіти за допомогою сучасних природних матеріалів.

В містобудівному аспекті освітній округ формується завдяки кооперації освітніх ресурсів різних типів навчальних закладів, які комплексно взаємодіють між собою та чітко пов'язують систему позашкільної освіти зі структурою житлових районів та сприяють підвищенню якості навчального процесу і посилюють роль позашкільних навчальних закладів у профільному навчанні [7].

У містах, як свідчить аналіз, проведення принципу мікрорайонування з формуванням необхідної мережі закладів обслуговування, у тому числі позашкільних навчальних закладів, з дотриманням розрахункових показників та нормативних радіусів можливе переважно при забудові вільних територій. У зв'язку з тим, що у межах міст вільні території фактично відсутні, формування і розвиток житлового середовища проводиться за рахунок ущільнення забудови в межах мікрорайонів. Це принципово змінює систему мережі закладів позашкільної освіти, а також потребує блокування та кооперування позашкільних закладів, створення освітніх округів та кластерів, більш глибокої інтеграції у всю систему обслуговування [8, 9].

Округ утворюється з метою організації в межах адміністративно-територіальної одиниці ефективної системи освіти; забезпечення рівного доступу дітей відповідного віку до якісної дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійно-технічної освіти, допрофесійного навчання незалежно від місця їх проживання; раціонального використання навчально-методичної, матеріально-технічної бази суб'єктів округу, її зміцнення та модернізації. До складу округів можуть входити: дошкільні навчальні заклади; загаль-

ноосвітні навчальні заклади (в тому числі навчально-виховні комплекси); позашкільні навчальні заклади; міжшкільні навчально-виробничі комбінати; професійно-технічні навчальні заклади; вищі навчальні заклади; заклади культури (бібліотеки, музеї, будинки культури та інші); заклади фізичної культури і спорту; підприємства; громадські організації [3].

Для проектування мережі закладів позашкільної освіти кожного міста слід враховувати чисельність населення, ступеневу систему обслуговування та місцеві умови. Заклади громадського обслуговування стають методичними центрами та відіграють інструктивну роль в процесі позашкільного навчання для відповідних освітніх установ.

В дослідженні запропоновано формування мережі позашкільних навчальних закладів в структурі територіальних освітніх округів, де мережа позашкільної освіти формується ступенево на різних рівнях містобудівної організації населеного пункту:

– для малих (менше 20 тис жителів) і середніх (20–100 тис жителів) міст передбачаються організаційні ступені на рівні багатоквартирного будинку або кварталу, мікрорайону, району;

– для великих (100–250 тис жителів), більших (250–500 тис жителів) і найбільших (понад 500 тис жителів) міст передбачається чотири ступеня: багатоквартирний будинок або квартал, мікрорайон, район, місто;

– для сільської місцевості передбачаються такі рівні організації: село без школи, село зі школою, селище міського типу.

Така ступенева організація мережі позашкільних установ у містах пов'язана з необхідністю формування позашкільної діяльності для учнів різних вікових груп і створенням рівномірної мережі установ з оптимальними радіусами обслуговування (рис. 1).

Заклади позашкільної освіти слід розміщувати в найбільш сприятливих природних умовах з відступом від доріг з інтенсивним транспортним рухом згідно з ДБН 360-92**. Санітарно-гігієнічні умови розміщення позашкільних навчальних закладів повинні відповідати вимогам, що пред'являються до шкільних будівель.

Традиційно для України, у сільській місцевості мережа позашкільної освіти, як освітня та соціальна сфера в цілому, розвинена недостатньо. Тому створення територіальних освітніх округів для сільської місцевості має значне обґрунтування. Зараз в Україні проводиться реформа місцевого самоврядування – створюються територіальні громади [10]. На їх основі можуть бути сформовані територіальні освітні округи сільській місцевості. Слід зазначити, що склад, розміри та територіальні межі об'єднаних громад можуть змінюватись. Отже і територіальні освітні округи мають потенціал до гнучкої системи формування, що дозволяє швидко реформувати мережу освітніх закладів згідно можливих нових соціально-економічних, демографічних, педагогічних чи архітектурно-містобудівних чинників. Незмінним основоположним принципом в організації навчально-виховних утворень в сільській місцевості виступає транспортна доступність та рівень розвитку транспортної мережі.

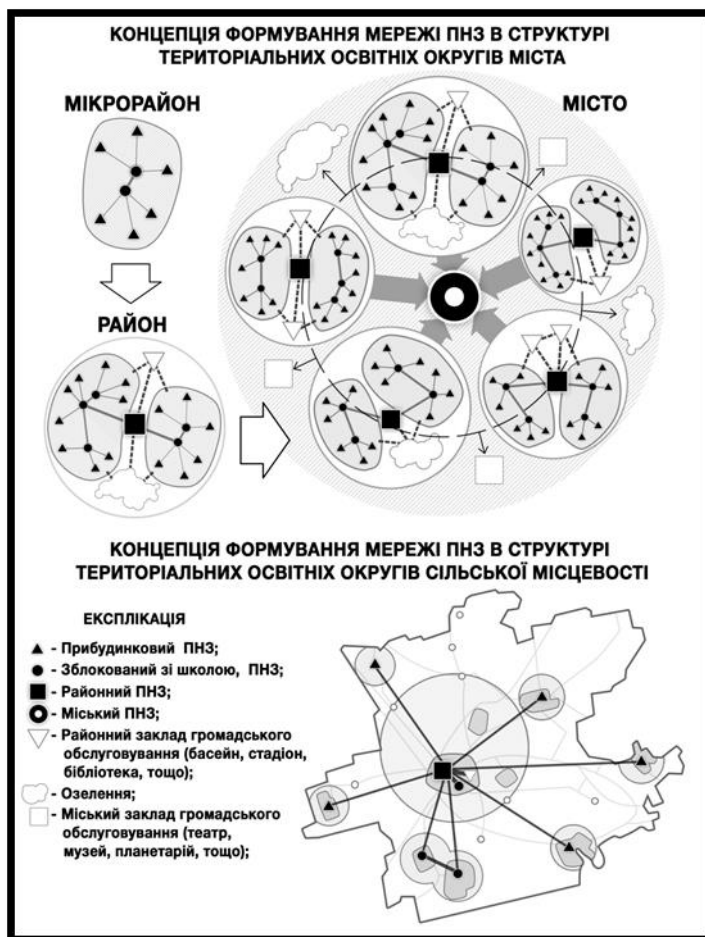

Рис. 1. Модель формування мережі закладів позашкільної освіти в структурі територіальних освітніх округів

Таким чином, ступенева структура організації мережі закладів позашкільної освіти в сільському середовищі базується на чисельності населеного пункту та рівні розвитку його освітньої та соціальної сфери.

В малих селах, де школа відсутня, формуються заклади I рівня (прибудинкові позашкільні навчальні заклади), які організують позашкільну діяльність на базі будівлі сільського клубу, що входить до мінімального переліку об'єктів соціальної сфери майже кожного села.

В селах, де школа є, вона виступає центром позашкільної гурткової діяльності та стає базою для

позашкільного освітнього закладу II рівня, зблокованого чи інтегрованого у шкільну будівлю. Згідно Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, до компетенції територіальних громад входить питання організації доступу учнів до загальноосвітньої школи шкільним автобусом, що дозволяє сформувати можливість доступу і до позашкільного навчального закладу.

5. Результати досліджень.

В результаті дослідження були запропоновані архітектурно-містобудівні принципи побудови мережі закладів позашкільної освіти: доступності, типізації, кооперування та блокування, інтеграції, гнучкості.

Розроблено ступеневу модель формування мережі закладів позашкільних навчальних закладів в структурі територіальних освітніх округів міста та сільської місцевості.

Результати дослідження можуть бути використані при оптимізації існуючої мережі закладів позашкільної освіти у подальших наукових розробках, а також при коригуванні наявних та створенні нових нормативних положень стосовно містобудівної діяльності.

6. Висновки

Отже, мережа позашкільної освіти в територіальному освітньому окрузі в структурі міста чи сільській місцевості виступає як компонент сформованої мережі закладів освіти. Ці компоненти організаційно та функціонально пов'язані та взаємодіють між собою і мають певну спеціалізацію у використанні навчально-матеріальної бази.

Згідно дослідження, у міському середовищі структура мережі позашкільної освіти виступає у вигляді ступеневої багаторівневої системи квартал – мікрорайон – район – місто. В свою чергу, головним принципом формування мережі позашкільних навчальних закладів в територіальних освітніх округах сільської місцевості є транспортна доступність. Для сільської місцевості структура мережі сформована у вигляді: селище – селище міського типу – районний центр.

Література

1. Про освіту: Закон України від 23 травня 1991 р. № 1060-ХІІ зі змінами [Текст]: зб. законодав. актів. – Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання. – Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти. – К., 2013. – С. 4–43.
2. Про позашкільну освіту: Закон України від 23 червня 2000 р. № 1841-ІІІ зі змінами [Текст]: зб. законодав. актів. – Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання. Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти. – К., 2013. – С. 163–190.
3. Ковальська, Г. Л. Містобудівні основи розвитку мережі дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів [Текст]: автореф. дис. ... д-ра архітек. / Г. Л. Ковальська; КНУБА. – К., 2016. – 39 с.
4. Осадчий, І. Г. Теорія і практика спрямованого розвитку системи загальної середньої освіти сільської місцевості [Текст]: автореф. дис. ... д-ра пед. наук / І. Г. Осадчий; Національна академія педагогічних наук України. – К., 2012. – 40 с.
5. Тишкевич, О. П. Архітектурно-планувальна організація сільських малокомплектних шкіл [Текст]: дис. ... канд. архітек. / О. П. Тишкевич; КНУБА. – К., 2010. – 209 с.
6. Kovalska, G. L. Extracurricular educational establishments formation experience in Ukraine [Text] / G. L. Kovalska, I. O. Merlyova // Bulletin of Prydneprov'ska State Academy of Civil Engineering and Architecture. – 2015. – Vol. 1, Issue 10. – P. 76–81.

7. Положення про освітній округ [Текст]. – Кабінет Міністрів України, 2010. – № 777. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/777-2010-%D0%BF>

8. Ковальський, Л. М. Мережа закладів позашкільної освіти в структурі міської забудови (на прикладі м. Дніпропетровська) [Текст]: зб. наук. пр. / Л. М. Ковальський, І. О. Мерилова // Досвід та перспективи розвитку міст України. Проблеми реконструкції в теорії та практиці містобудування. – К.: КНУБА, 2015. – № 27. – С. 177.

9. Мерилова, И. А. Варианты развития сети внешкольного образования в Украине на основе анализа мировых концепций [Текст]: сб. науч. тр. / И. А. Мерилова // Вестник Приднепровской государственной академии строительства и архитектуры. – 2015. – № 2. – С. 52–63.

10. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Текст]. – Кабінет Міністрів України, 2014. – № 333-р. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

*Рекомендовано до публікації д-р арх. наук, професор Ковальський Л. М.
Дата надходження рукопису 03.02.2017*

Мерилова Ірина Олександрівна, викладач, кафедра архітектурного проектування і дизайну, Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», вул. Чернишевського, 24-а, м. Дніпро, Україна, 49600
E-mail: irina_merilova@mail.ru

УДК 727.055

DOI: 10.15587/2313-8416.2017.95622

АНАЛІЗ ПЕРЕДУМОВ ФОРМУВАННЯ ЛАБОРАТОРІЙ ВІДКРИТОГО ТИПУ, ЯК РЕЗУЛЬТАТУ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ПІДХОДУ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ

© К. Г. Рижкова

У статті розглянуто умови створення лабораторій відкритого типу на базі науково-дослідних комплексів з метою створення інструментів взаємодії між дослідженнями різних галузей для досягнення максимальної інтенсивності сучасного наукового процесу. Зазначено, що процес формування нової гнучкої планувальної схеми дослідницької лабораторії, яка сприятиме колаборації між дослідниками і розширенню меж фундаментальних наук, потребує створення універсального лабораторного модуля здатного до швидкої реконфігурації

Ключові слова: науковий процес, міждисциплінарний підхід, дослідження, гнучкість, адаптивність, лабораторія, лабораторія відкритого типу

1. Вступ

Сучасний освітній процес звертає увагу наукового співтовариства на нові підходи до вивчення наукових проблем та сучасних методів досліджень. Таким чином можна стверджувати, що наукова діяльність знаходиться в стані безпрецедентних змін та міждисциплінарного підходу до дослідження, що сприяє зростанню потреби у якісно нових будівлях науково-дослідних комплексів та лабораторій.

Міждисциплінарний підхід до наукового дослідження у біології, фізиці, хімії та науках про матерію, набув широкого розповсюдження в останні десятиліття. Спільний характер проблем і злиття дисциплін, переконали більшість вчених у важливості розширення взаємодії між фундаментальними науками і новітніми інноваційними тенденціями. Так, наприклад, Йонг і Вурд у своїй книзі піднімають тему урбаністики, архітектоники і технічного дизайну, узагальнюючи результати широкого спектру досліджень вчених Делфтського технічного університету із різних галузей, що надає роботі авторів міждисциплінарний характер [1]. Однак, індивідуальний характер дослідження, як і раніше є важливим елементом для науково-технічного прогресу, але співпраця між декількома талановитими дослідниками, як частина

процесу злиття дисциплін, сприятиме кращим результатам для майбутніх наукових звершень.

Межі таких традиційних наук як біології, хімії, геології і фізики, наприклад, сьогодні розмиті до точки, де симбіоз дисциплін створює нові напрями, такі як астробіологія і геофізика. Архітектурно-будівельні та інженерні науки, завдяки сучасним тенденціям та технологіям створюють плацдарм для утворення нових субдисциплін, які б охоплювали всі можливі комбінації [2]. Збільшення спеціальних інструментів взаємодії, гнучке використання простору і спільне споживання ресурсів і обладнання дозволить науковій діяльності бути більш ефективною і продуктивною.

2. Літературний огляд

Багато науковців з усього світу досліджують шляхи розвитку освітнього процесу та архітектурно-функціональною організацією вищих навчальних закладів. Так, наприклад, автори книги «Шляхи вивчення і дослідження урбаністики, архітектурного проектування і технічного дизайну» Йонг і Вурд розглянули мету, методологію та реалізацію поставлених завдань для глибокого пізнання процесів проектування. Авторами було виділено вісім форм вивчен-